

lis carnis, ut erat corporea, sublata est; mansit tamen in cordibus, ubi nullum occasum incorporea passa est. Sic denique et Moyses beatus internam lucem intus conspiciens, quadraginta diebus et noctibus, non famem, non sitim, non tenebras sensit, tantumque lux afflata aspectum interioris hominis dilatavit, ut etiam illa videri posset, quæ antequam homo fieret, in principio Deus fecit. Ipsa illa lux est quæ in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt; ut quid hoc? quia dilexerunt homines magis tenebras quam lucem (Joan. III, 19). Hanc lucem persecutores Christi videre nequiverunt, et ideo ad necem illius cæci pervenerunt: Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (I Cor. II, 8). Cognoscere autem illam poterant, si ad istius quæ in monte facta est, pervenire potuissent: quod si factum fuisset, Christus nobis quod natus fuerat nihil profuisset. Inde etiam vehementer discipulos comminatur, ne ante resurrectionem ejus ad cuiusquam notitiam hanc visionem perducant. Denique cum passio ejus pii Redemptoris in foribus adesset, audiens Pilatus ab eo Regnum meum non hinc (Joan. XVIII, 36).

A Et illud: (Qui est ex veritate, audit meam vocem (Ibid. 57), quibusdam indicis Filium Dei hunc esse existimans, toties sæpiusque vult eripere atque dimittere. Inde est quod eum flagellari jubet, veste porpurea circumdari, spinis coronari, ut hac ipsa derisionis plena visione Judæorum rabiem satiet, eosque ab ejus interfectione revocet. Qui igitur tam parvis verborum signis de ejus potentia sollicitus factus, tot tantisque argumentis vult illum dimittere, quid faceret, si scire posset, qualis in monte Corasii apparuit? Credo quia ipsam potestatem quam pavet, pro nihilo duceret. Interdicat ergo pius Redemptor discipulis, ne eum qualem agnoscunt, cuiquam prodant, ut incognitus despiciatur, comprehendatur, alligetur, flagelletur, conspuatur, colaphizetur, spinis coronetur, crucifigatur, moriatur, sepeliatur; sicque ovis perdita quærat, inveniatur, inventaque humeris pii pastoris imponatur, ut pastore a mortuis resurgente, ad cælum ovis inventa cum pastore feratur, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

S. AMBROSII AUTPERTI

BENEVENTANI ABBATIS

VITA SS. PALDONIS, TASONIS ET TATONIS.

(Ex tomo VI Italie sacræ Ferdinandi Ughelli, apud Mabill. Act. SS. B. sæc. III.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Paulus Warnefridi, diaconus et monachus Casinensis, de his Actis eorumque auctore ita scribit in lib. VI de gestis Longob., cap. 40: *Monasterium B. Vincentii martyris quod juxta Vulturni fluminis fontem situm est, et nunc magna congregatione refulget, a tribus nobilibus fratribus, hæc est Tato, Taso et Paldo, jam tunc ædificatum, sicut viri eruditissimi Autberti ejusdem monasterii abbatis in volumine quod de hac re composuit, scripta significant.* De S. Autberto seu Autperto plura ad annum 778, quo decessisse fertur.

2. Carolus Magnus in diplomate suo *sanctos viros Paldonem, Tatonem et Tasonem* appellat. Sic etiam *Tatonem* pingunt nonnulli, et *Baldonem* auctor Vita S. Thomæ abbatis Fariensis.

3. Celeberrimum quondam fuit S. Vincentii monasterium, situm in provinciâ Samnio seu Benevento ad fontem Vulturni fluminis, duodecim fere millibus a Casino distans. In monasterii Vincentiani Chronico, cujus fragmenta varia edidit Andreas Chesnius tomo II Hist. Franc. plura referuntur com-

C mendatione digna. Istic floruerunt post sanctos monasterii conditores *Autpertus et Josue*, abbates sanctissimi, hic sæculo IX quo etiam nonaginti monachi ejusdem cœnobii a Saracenis martyrio sunt affecti. Floruit etiam sæculo XI *venerabilis abbas Hilarius*, qui miracula patrisse mortuus dicitur. Idem cœnobium rexit *Nicolus de Fractura* decretorum doctor, ante monachus Casinensis, qui regulam S. P. Benedicti commentariis illustravit anno 1293. Istud monasterium, teste V. C. Angelo de Nuce abbas Casinensi in notis ad Chron. Casin., lib. I, cap. 4, *nunc undique solitudinem spirat et horrorem, omni monachorum cultu destitutum, abbati tantum commendatario commissum.*

4. S. P. Benedicti regulam monasterio ab origine impositam fuisse constat. Nulla tum monasteria condebantur, nisi ad hujus præscriptum. *Autpertus* infra num. 18 *regulam S. Patris* laudat, et Carolus Magnus in diplomate in Vita S. Autperti relato, necentiam concedit monachis Vincentianis *eligendi abbatem secundum regulam S. Benedicti.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. Humani generis primus parens ad imaginem Dei factus, in paradiso voluptatis positus; ut vitæ præcepta servaret, ab ipsa vita quæ Deus est, fuit admonitus, et ne hanc pro minimo duceret mor-

tem est ei comminatus. Sed hæc ille contemnens sponte deseruit Creatorem, et secutus est peremptorem. Deus vero, qui mentiri, ut est veritas, non novit, morti quæ minatus eum addidit: dixerat enim

alli atque ejus uxori : *In quacunq[ue] die comedetis de ligno scientiæ boni et mali, morte moriemini (Gen. 11, 17)*. Quæ videlicet sententia non solum corporis, sed et animæ mortem ostendit. Sed quia benignissimus Deus serpentis suasionibus miserabiliter vidit hominem deceptum, fragiliorisque esse materiæ figmentum, noluit hunc esse in æternum damnatum. Hinc enim actum est, ut unigenitus Dei Filius carnem sumens moreretur pro nobis, ne mors animæ ultra regnaret in nobis, ut quod in Adam perdidideramus, in Christo reciperemus. Hinc enim scriptum est : *Cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus (Galat. 1v, 4)*. Sed quo charitatis ardore id fecerit pro nobis, nullus verbis explicat ex nobis ; ait enim ipse Dei Filius : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret (Joan. 11, 16)*. Hinc iterum Paulus dicit : *Qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*. De quo rursus ait : *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo ; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. 11, 6)*. In qua scilicet humanitatis forma conversatus inter homines per omnia ut homo, excepto peccato, iter eis ostendit quo ad derelicta gaudia repedare possint. Si autem quod sit hoc iter inquirimus, Dominum in Evangelio dicentem attendamus, ait enim : *Ego sum via, et nemo venit ad Patrem, nisi per me (Joan. xiv, 6)*. Ecce audivimus iter per quod patriam repetamus, videamus nunc quibus modis ad ambulandum gressus dirigamus. Qui (inquit Joannes) dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare (1 Joan. 11, 6). Libet autem intueri quæ sint hæc Christi vestigia, quæ gressus, quibus in carne ambulavit pro nobis. Ut cætera taceam quæ evangelica plenitudine narrantur de baptismo ad tentationem ac jejunium, de jejunio ad prædica-

tionem, de prædicatione ad opprobria, de opprobriis ad flagella, de flagellis ad sputa, de sputis ad crucem, de cruce ad sepulturam pervenit. Hi etenim sunt gressus Dei in terra, de quibus Psalmista ait : *Visi sunt gressus tui, Deus, ingressus Dei mei Regis (Psal. Lxvii, 25)*. Hos imitandos esse denuntians Petrus ait fidelibus : *Christus passus est pro vobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus (1 Pet. 11, 21)*. His se passionibus sequi ipsa Vin insinuat dicens : *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me (Luc. 1x, 25)*. Et Paulus ait : *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Galat. vi, 14)*. Hi gressus autem et angustiam ingrediuntur viam, quæ ducit ad vitam. Hi ambulat super aspidem et basiliscum, et conculcant leonem et draconem : in his ambulaverunt apostoli, hos martyres et confessores sunt subsecuti. Hos per gressus perfecti inceperunt monachi, quibus specialiter a Domino dicitur : *Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris (Matth. xi, 29)*.

2. Sed quia nos in illorum tempus devenimus, de quo Dominus in Evangelio ait discipulis suis, quia *abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum (Matth. xxiv, 12)*; ac secundum Apocalypsis sententiam, nequaquam ferventes, sed (quod gemendum est) tepidos aspicimus monachos; ad incitandos animos eorum, tres nuper ad Christum conversos evangelica perfectione probatos auditorum animisingerimus, Paldonem scilicet, Tasonem atque Tatonem, sanctorum Patrum sudoribus ac laboribus cœquandos; ut qui desidiosi ac languidi antiquos Patres nostros nos imitari non posse causamur, horum nuper conversorum vitam recolentes erubescamus. Hos ergo non temeritatis ausu impulsus, sed abbas mei monita secutus, eaque modo stylo prosequor, de quibus adhuc testes existunt qui se hæc ab his audi-se confirmant.

INCIPIT VITA.

3. Tres igitur ex nobili genere orti, jure consanguinitatis propinqui, Paldo, Taso et Tato, fuerunt viri Beneventani: ex quibus superior Paldo ex uxo, Taso vero et Tato ex altero fratre sunt procreati. Hi evangelica voce excitati, divinoque amore inflammati, una eis sententia, unum consilium fuit, unumque exstitit votum, patriæ solum, divitias parentesque relinquere, et nudos nudum Christum sequi, nudos cum nudo adversario pugnare, Galliarumque provinciam pro voto expetere: atque inibi, corpore, non mente ductos, diversa monasteria inquirere, lenique jugo Christi colla mentis submittere. Hoc autem idcirco studiosè facere prævidebant, ut propter Christam ne uno qui superesse poterat aspectu vi-

sionis corporaliter fruerentur. Quid plura? ut animo et mente conceperant, iter præparant, nec moram faciunt, nec dilationem præteudunt. Sed carnalium parentum nexus pertimescentes, qui semper impedimentum sunt ad Christum conversis, eorum oculos pia simulatione deludunt, ita tamen ut mendacii crimen nequaquam incurrant. Dicunt enim se Romam pergere velle, apostolorum principis Petri se suffragiis commendare, ejusque desiderata limina osculari: quod et fecerunt. Sicuti autem nobiliter decet, oneratis animalibus stipendiis, præparatis ad sedendum equis, famulorum fulti obsequiis, sibi solique Deo quid agere vellent [suppl. conscii], gressus ad ambulandum movent.

Stirps veneranda matris, nimiam præcelsa parente,
 Primus a principio luxit ut orbe dies.
 Germine purpureo decus hoc tulit arbs Beneventus
 Jure saluiferos traxit ab urbe viros.
 Scandere regna petunt sublimia corde sereno,
 Digne sacra ferunt signa pro lege Dei.
 Terrea cuncta terunt, gazas ut stereora spernuat.
 Laudes magnifico gaude referre Deo.
 Cui salus et virtus,
 Rex bonus iavictus.

4. At vero ubi proprios fines sunt egressi, Marsorumque a provinciam ingressi, descenderunt equis, adinocuerunt pueros, ut cum equis et his quæ allata fuerant ad propria remearent. Et hoc propterea, quoniam sibi tale votum existisse dicebant, ut ii tres tantum suis pedibus Romam pergere deberent. Quibus stentibus ac lugentibus, jure potestatis imperant ut recedant. Illis autem abscedentibus, dum præfati famuli Christi scandunt iter, obviam habent pauperes vilibus ac scissis indumentis adopertos. Jam ii paupertatis amore inflammati aiunt inter se: Ne sit in nobis quod mundus honorat, ne quod latro diripiat; his nos vestibus exuamus, pauperibus tribuamus, illorumque nos vilissimis ac sordidis induamus. Hinc perpendant qui nomen monachi prætendant, quanti reatus criminis sit sub Christo paupere degentes, indumentis comptos et non moribus incedere. Ecce etenim ii, per quos hoc monasterium initium sumpsit, talibus induti amictis initium suæ conversionis dederunt.

Mundus ad ima ruit, miseros ad tartora ducti.
 Mutemus vestes, nostras, Deus, instrue mentes:
 Ne sit quod fortis, fur, latro tollere possiat.

5. Et ut ad propositum revertar, cæpto itinere pergunt, ad monasterium gloriæ Dei genitricis Mariæ quod est in Sabinis perveniunt, in quo vir vitæ venerabilis Thomas b Pater præerat: de quo a pluribus audivi, quia olim in partibus Orientis constitutus, sicut ipse narravit, tandiu ad Redemptoris sepulchrum orationi vacavit, quoadusque impetraret quod precibus postulabat. Denique, ut asserunt, rocte quadam precibus fatigato, soporeque depresso astitit ei quidam gestans in manu miræ pulchritudinis panem, cui et dixit: Accipe hunc panem, et abscede; scito autem te minus ex eodem nunquam habiturum. Tantæ etenim deinceps, ut aiunt qui eum viderant, compunctionis vir fuit, ut pene de Deo sine lacrymis nil posset loqui. Is dum præfatos Dei famulos hospitio suscepisset, ut monachorum ac honorum moris est Christianorum, cum fratribus, ut ei solitum fuit, secundum Domini præceptum eorum pedes ablueri pergit. Il autem qui advenerant, delicata ac candida membra vilibus ac sordidis vestimentis tegebant, elegantem ac compositum vultus aspectum prætendebant. Quamobrem nec eorum secretum abscondi potuit oculis viri Dei.

a Provincia Latii juxta lacum Fucinum, dicta Valeria, in qua S. Æquitius abbas floruit. Paulus Diaconus de gest. Longob. cap. 20: Provincia Valeria, cui est Nursia adnexa, inter Umbram et Campaniam Picenumque consistit, quæ ab Oriente Samnitum regionem attingit... Marsorum quoque regionem ideo int: a Valeriam provinciam æstimo computari, quia in

A 6. Peracto itaque charitatis officio noctisque cursu transacto, cum aurora daret initium diei, seorsim eos blanda locutione inquisivit qui essent, unde, cur advenerint, ne forte aliquod præjudicium sustinerent, ne peccati crimine peracto fugerent, promittens se eis in quo valeret adjutorium ministrare: tantum ut profiterentur, cur e s ita placuerit tantam simulationem arripere. Ad hæc illi obstupefacti, videntes consilium suum seniori celari non posse, consilio accepto, narrant cuncta per ordinem, qui fuerint, unde, cur advenerint, quæque gesserint, quorum filii, quibus nominibus vocarentur, qualiterve Romam pergere velent, indeque Galliarum regiones exoptere: multis eum adjurationibus constringentes, ne eorum proposito ipse fieret impedimento. Ad hæc B ingemiscens venerabilis senex ait: « Nequaquam, o filii, in hoc tam laudabili proposito vos impedire cupio, sed magis adjuvare: nec vos interior reliquam, aliquantisper vobiscum pergam, itineris vestri usque ad apostolorum limina me habebitis comitem. » Propterea autem vir Deo plenus itineris illorum particeps fieri gestiebat, ut eos, sicut et fecit, suis salutaribus consiliis ab illius itineris longitudine revocaret. Quod Dei providentia factum fuisse nullus ignorat, qui hoc monasterium cernit.

Hos specie, forma, cognoscit munere dogma,
 Consilio refovat, levat obsequio Pater almas,
 Ne paveant, faveant, facilis pateat labor altus.

7. Pergunt interea simul ut senis fuit voluntas, multisque lacrymis pro usis devotionem suam apostolorum commiserunt suffragiis. Oratione vero completa cæpit eos reverendæ memoriæ jam dictus Pater verbis suasoriis admonere, ut secum ad monasterium revertentur: et aliquandiu apud eum remorati, propositum institutionis suæ videndo et operando addicerent, et tum demum quo eos Dominus vellet vocare properarent. Et ut verbis illius utar: « Audite, inquit, o filii, consilium meum. Ad monasterium cui deservio revertimini mecum, et propter ardorem vestri desiderii, quanquam extra usum monasterii, intrinsecus vos recipiam, ut simul cum fratribus edatis, simul dormiatis, simul orationi vacetis, simulque ad opus manuum exeatis: ut his exercitiis probati sciatis quibus modis propositum monachi adimplere valeatis. » Hæc et his similia D eo dicente præbuerant assensum, pariterque cum eo ad monasterium sunt regressi, in quo paucis diebus remorati ad plenum instructi sunt.

Te simul ecce petunt, Petri dum limina quærent,
 Roma beata iunxit, fratresque, senexque fidelis,
 Quos trahit ipsa ferens fidei per littora navis.

8. Accidit autem ut dum pater duorum fratrum, Tatonis scilicet atque Tasonis, cum cæteris parentibus huc illucque eos quærerent, rapidissimo cursu

catalogo provinciarum Italia minime ab antiquis descripta est. Si quis autem hanc per se provinciam esse vera ratione comprobaverit, hujus rationabilis sententia modis omnibus erit retinenda.

b De Thoma Farfensis monasterii instauratore actum ad ann. 713, ubi hæc sanctorum peregrinationis fusc describitur.

Romam venirent. Quos dum studiose quærerent, ac nequaquam inibi invenirent; audiunt a dicentibus Sabinis, eos esse in monasterio gloriosæ Dei genitricis Mariæ. Tunc illi majoris amoris stimulis agitati spatium itineris illius quasi transvolantes, ad prædictum monasterium pervenerunt: a prædicto monasterii Patre petierunt, ut aspectibus illorum præsentarentur. Venerabilis autem senex, ut erat suadibilis eloquio, admonuit ut exirent. Illis autem renitentibus compulit eos, ut sibi imperanti obedirent. Ut vero egressi sunt, parentesque eos viderunt, vehementer flere cœperunt, elevataque voce ad eos dixerunt: Cur nos peccatores tanquam mortuos reliquistis? ut quid curam animarum nostrarum deseruistis? nullusne vobis inest pietatis affectus, nulla consanguinitatis compassio? obsecramus, inquit, obsecramus, et per Deum conditorem cœli et terræ deprecamur, ne nos deseratis: quia ad Christum converti, et sæculum funditus relinquere sumus parati. Sin autem, contestamur cœlum et terram, sanguinem nostrum de manu vestra a Deo fore quærendum. Ad quorum verba lacrymasque atque singultus dum illi pietate nequaquam moverentur, seque, ut Deo promiserant, Gallias petere dicerent; propterea, ut aperte nunc cognoscimus, fertur senex ad eos voce dixisse: Confidite, inquit, filii, confidite, et de Dei misericordia præsumite; quia si modo meis monitis aurem obedientiæ accommodaveritis, multi per vestræ actionis exemplum cœleste ingredientur regnum. Audite, inquit, filii hominum, audite consilium patris vestri, et horum preces spernere nolite. Ostendam vobis, si vultis, a Deo vobis locum præparatum. Spero enim in Domino, quoniam illic adimplebit Deus desiderium vestrum, ibique faciet Deo fructum acceptum. Indiciam autem loci percipite, et ad eum quantocius properate.

Non Pater hos monitis, gemitu movere parentes.
Sed patriam gentem contemnere rite fatentes,
Mollia spernentes, pro Christo dura ferentes.

9. Est autem, dilectissimi, locus ad quem vos ire desidero in Samnii partibus super ripam Vulturni fluminis, ubi initium sumit a mille fere passibus, in quo videlicet loco situm est oratorium martyris Christi Vincentii nomine dedicatum: ex utraque vero parte fluminis silva densissima, quæ habitationem tantum præstat ferarum, latibulaque latronum. Omnipotens autem Dominus cui vos famulatam exhibere desideratis, et vos in eodem loco illætos servabit, et cunctis iter agentibus a timore latronum pacatum atque securum constituet, necnon et cerasis, dumis, ac sentibus, lignis fructiferis abundare faciet. Ite, ait, filii, et in eodem loco sine metu cujuscunque permanete.

Hos pater ire monet, loca monstrat pervia nullis,
Arboribus nullis, quæ comant flamma pulchris,
Montibus, et ventis, nivibus sunt frigida mœstis.

10. Illis igitur et hujuscemodi verbis a rigore obstinationis emolliti, tanquam Christum in seniore loquentem attendentes, Apostolique dictum recor-

dantes, *Nolite quærere quæ vestra sunt singuli, sed quæ alterius (I Cor. x, 24)*; ab his quæ cœperant revocant animos, atque ab eodem benedictione percepta iter arripiunt, et ad hunc quem incolimus perveniunt locum, nihil secum in alimonis corporis præter viaticum in sportella ferentes, jam tunc non immemores illius præcepti dicentis: *Nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid bibatis (Matth. vi, 31)*; et, *Nolite solliciti esse in crastinum (Ibid., 34)*. Sed ille qui propter miseriam inopum et gemitum pauperum ut pius pater exurgit, qui talia agentibus reprovocavit dicens: *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis (Ibid.)*; hanc eorum fidem aspiciens, cito stipem largiendo adfuit.

Tres iter assumunt, nihil huc nisi corpora ducunt.
Est regimen, virtus, tegmen, miseratio, Christus.
Lex quoque sacra Dei, lux noctis sive diei.

11. Nam cum ad hunc in quo residemus, ut dictum est, perveniunt locum, quia cuncta quæ ad usus corporis sunt necessaria deerant, ad illum protinus mentem erexerunt, in quo et per quem omnia vivunt. Ingressi denique oratorium, peragunt in Dei laudibus officium, atque superveniente nocte quieti membra deponunt. Sed cur dico, quieti? cum terratenus tantum artus locantes, ad morem patriarchæ Jacob lapides capitibus supposuerint. Dico tamen, quietem esse: in quo etsi caro tabescit, spiritus pinguescit. Et ecce facta parvo intervallo, venit ad eos quidam homo ignotus nocturno silentio, regiamque [*id est portam*] oratorii pulsans ait: Quisnam hoc in loco quiescit? Ad vocem exsilens tacitus venit ad eum venerabilis Taso. Cui ille: Audi, inquit, a dicentibus, quoniam hic peregrini adessent, et propterea a pastoribus meis veniens, detuli modium farinæ ac vini, si habes ubi hoc quod attuli recondas. Tunc ille quædam vascula repens, tanquam a Deo sibi oblata suscepit quæ offerebantur: quo abscedente nullus deinceps comperitus fuit quisnam ille fuisset qui hoc munus gratanter obtulisset. His igitur indicis claret a quanta perfectione cœperunt ii, per quos hunc locum ad tantæ magnitudinis excellentiam perducere dignatus est omnipotens Deus.

Angelus accessit, dixitque: Quis hic requiescit?
Exiit inde Taso tacito pede, pectore grato:
Munera cœli præstans vinum, simillam, redit extra.

12. In hac denique Christi paupertate solliciti persistentes, eorum vita quam Deus ad exemplum plurimorum ostendere disposuit, longe lateque personavit, atque lucerna super candelabrum posita diutius latere non potuit: et cum multi eorum vitam imitari cupiant, multitudo fraternitatis ad eos concurrere cœpit.

Longe per [F., ter] centum sociis moderare talentum
Famina sacra ferunt, palmam bellique tulerunt:
Et capiunt multos valido de gurgite ductos.

13. Primus itaque præfuit sacro gregi Paldo Dei famulus, qui erat omnino mitissimus, quique per omnia hoc in suis actibus ostendebat, quod suis subjectis voce prædicabat: ita amator Christi pauper-

tatis, nec sicuti carnales, æstuans divitiis terrenis. Illic nempe fertur ad confirmandas animas Fratrum, ut in paupertate quam cœperant perdurarent, dixisse: Credite mihi, fratres, quia monachus ille qui in hoc monasterio persistens usque ad finem permanserit, anima ejus æterna supplicia nequaquam sustinebit, sed vitam æternam possidebit: et hoc sanctæ congregationis monasterium usque ad finem sæculi ad servandas animas permanebit. Quod quidam ignorantes, qua intentione hæc prosecutus fuerit, falsa seipsos securitate decipiunt^a, quamvis male viventes, et contra Regulam Patrum^b facientes, hoc in monasterio si permanserint, salvos esse in futurum posse: cum constet omnibus quia quicumque in perpetrato crimine hoc in loco permanserint, et ante extremi obitus diem se minime correxerint, ad vitam nequaquam posse transire. Dicendum autem illis est, nequaquam virum Dei contra divina eloquia sententiam protulisse; sed in illis hanc sententiam permanere dixisse, qui ipsorum sobriam et castam vitam ac laudabilem paupertatem vellet imitari.

Culmine præclaro renitens diademate sacro,
Primus prædicatur PALDO reverendus, et Abbas
Innumeras animas Christo super æthera mandat.

14. Interea turba fratrum succrescente, cœperunt contra votum habere, per quod possent eisdem quos rogebant subvenire. Dumque prædicti venerabilis Patris Thomæ inimicos dicendi, multos per eos in hoc loco esse salvandos, amicam paupertatem sollicitè requirentes [*F. requirunt*], abjicere conantur ea, quæ possidere videbantur. Sed resistente eis divino judicio turba Fratrum, stulderunt magis secundum Apostolum non sua singuli, sed quæ alterius sunt, querere, et illud: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem (I Cor. ix, 22)*. Multa siquidem tunc inter eos fuisse charitas, multa concordia unitatis, multa compassio fraternitatis refertur. Et quidem narrantur de eis quædam digna miraculis, sed nostrum ad hoc tantum fuit studium incitatum, ut quibus modis sæculum ac diabolum vicerint, apicibus prosequamur. Neque enim majus esse potest miraculum, quam quod tota mente mundum reliquerunt. Et quia multi videntur miraculorum esse participes, sed nullatenus nomina habent scripta in caelis, nequaquam hoc in tempore virtutes in Ecclesia, sed perfectam vitam requirimus. Unde Dominus discipulos de subjectione dæmonum gaudentes deterret dicens: *Nolite gaudere in hoc quia dæmonia vobis subjiciantur (Luc. x, 20)*. In quo vero

^a Multi venditant id genus privilegia, quibus corrigendis insignis hic locus. Lege Angelum de Nuce in cap. 17 Vita S. P. Benedicti.

^b Ea Regula S. Benedicti dicitur *Regula Patrum*: quod etiam nomen ei tribuit Ordo Romanus, ubi de ordinatione abbatis. Lege Præfationem huic tomo præfixam.

^c Si quidem annis septemdecim Paldo rexit monasterium, obiitque anno 720, ab anno 705 regimen initiisse dicendus est. Quanquam hic locus recte sic

A deberent latari, subdendo manifestat dicens: *Candete autem quod nomina vestra scripta sunt in caelis*. Magna siquidem virtus, magnumque et admirabile exstitit signum, suæ conversationis exemplo tam innumeros de terris elevasse ad caelos, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam, de exilio reduxisse ad patriam. Et ut cœpta prosequar, sæpe dictus venerabilis Paldo, evangelicæ perfectionis vir per omnia consummatus, humanis rebus excedens præsentis vitæ finem fecit v. Id. Octobr., indict. 3, anno incarnationis dominicæ dccxx, residente in sede apostolica venerandæ memoriæ Gregorio II. Hic susceperat sacri cœnobii regimina ab incarnatione Domini anno dccvii sub sancto papa Sisinio.

B En, paradise, tuos vernantes collige flores
Denis septenis^c annis moderatus habentis
Est Paldo felix, quando tua gaudia cepit.

15. Cui succedit in sancto regimine Taso, minor quidem annis, sed ardentior in sancto proposito omnibus illis. Quia vero nonnunquam is qui præest, si considerare negligat et contueri infirmorum imbecillitates, eosque non ut prævaluerint, sed ut rigor restrictionis ejus dictaverit, voluerit arctius astringere, nequaquam eos quo cupit reducere valet: quia huic nimius zeli fervor potuit dominari: simile quiddam ei accidisse cognoscitur: nam cum hunc arduo itinere incedentem nequaquam sequi valerent, penitus deserentes abjecerunt, fratremque ejus majorem natu loco ejus constituerunt. Unde factum est ut ab utrisque partibus ad pontificem Romanum relatio mitteretur. Quod cum Gregorius papa II audisset, factum improbat, hos contra canones fecisse notat, manusque suas in christum Domini extendisse denuntiat. Quibus et pœnitentiam indicens, hujus facti effliciam ademit: quam scilicet indictam sibi pœnitentiam vix cum magno difficultatis conamine, obsistente aeris ardore, perficere valuerunt.

Post sequitur socius retinens moderamina Taso^d,
Qui minor est annis, validus sapientia quamvis.
Hic alacer, fortis, fervens quoque robore cordis.

16. Sed ut ostenderet omnipotens Deus quantus reatus crimen admisissent ii qui pastorem a Deo prælectum abjecissent, nequaquam hac pœnitentia placatus, mox sine mora judicium exercuit ultionis. Nam ita cœperunt singuli humanis rebus decedere, ut duorum aut trium corporum fieret una memoria^e receptaculum. Eaque hac (*sic*) grassata fuit sententia, quoadusque pene nullus eorum in corpore remaneret qui hujus nævi fuerant consilio maculati. Sed nec ipse diu moratus, eisdem est moriendo secutus. Idecirco autem hujus facti adversitatem huic operi

conciliari potest, ut si ab inchoato monasterio calculus ducas, annum 765; si a perfecto, annum 707 prælaturæ Paldonis initium definias.

^d Et tamen index abbatum ab Ughello editus Tatonem præfert Tasoni. Verum Taso, qui tertio loco supra nominatus est, fuit quidem natu minor, sed alterum in regimine antevertit.

^e Id est unus tumulus, nam sæpe *Memoria* ad sanctorum tumulum designandum usurpatur.

adnotimus, ut a tali deinceps seditione et pastor et grex alieni existant. Quia etsi nequaquam eos per hoc factum, utpote incipientes pœnitere, damnandos affirmare audeamus, cum scilicet pastor zeli fervore, et grex pusillanimitate erraverit; tantum [F. tamen]. incertum est utrum eos hæc iudicii sententia ad plenum hujus reatus crimine mundaverit, an etiam purgatorii ^a post mortem supplicio ignis fuerint absoluti. Obiit autem Taso prædictus Pater III Id. Januariæ, anno dominicæ incarnationis septingentesimo vigesimo nono, indictione II [L., 12].

Fratri prælatus pœnam Taso fertque reatus
Annis post octo migrans, cui cesserat ordo:
Quem sequitur fratrum numerus sub peste necatus.

17. Succedunt præterea post hujus discriminis luem, ut assolet, læta quædam atque jucunda, cum superstes Taso loco paternitatis succedit. Hic denique virtutum omnium matre plenus exstitit charitate, in animabus colligendis studiosissimus, zelo Dei ferventissimus, pietate uberrimus, discretione cautissimus: quique veluti mater super filios, sic semper sollicitus fuit super subjectos, semetipsum in laboribus durissime exercens, gregi ut pater parcens; inter mites mitior existens, inter elatos zelum distractionis exercens. Fertur etiam ex quo ad monachi habitum venit, nequaquam balneis usum fuisse, nunquam caput lavisse, nunquam novaculam super caput aut barbam duxisse: et, quod his difficilium est, diebus opere manuum insudans, noctibus vigiliis perpetuis vacans; lorice onus ad carnem gestans, quousque virtus corporis prævaleret, non deposuisse. Cum vero defessis ac fatigatis jam membris hanc ferre non posset, circulum sibi ex eadem occulte fieri præcepit, quem et usque ad diem obitus sui gestavit. Hunc asserunt lectisternia refugisse. Fertur et hebdomadam jejuniis peregisse. His enim ac cæteris virtutibus repletus ad finem usque perdurans, consummatus obiit in pace III Idus Decembris, ind. vero 6 [L., 7], felici gaudio lætus, anno incarn. dominicæ septingentesimo trigesimo nono ^b.

Hic prius abjectus, fit postea pastor honestus
Udenis actis, postquam Taso præfuit, abbas.
Ad finem durans explevit tempora longa,
Qui fuerat magnus studiis, opibus quoque largus.

18. Hæc de his dixisse sufficiant, quorum nos exempla ac facta præclara de sæculi turbine ad hanc quietem perduxerunt. Sed horum aspicientes fervorem, cogit nos gemitus aliquid dicere de nostræ conversationis tepore, et quanquam meipsum primo ferire loquendo pertimescam, tamen ea in quibus jaceo, et mihi similes jacere cognosco, enarrare vitia sublato pudore ^c non erubescam. Fortassis enim per

A hanc humilitatis confessionem et mihi a Deo venia dabitur, et illis salubris correctio ministrabitur. Sed unde exordiar? unde loquendo initium sumam? Omni enim ex parte sanctum a nobis propositum violatur, et pene nihil nobis superest, nisi quod sanctus Pater prædixit Benedictus (Reg. cap. 1.), per tonsuram et habitum nos Deo mentiri. Videmur pene omnes ad superbiam prompti, ad contentionem, ad scandalum, ad detractionem, ad mendacium, ad maledicendum, ad accusationis læsionem, ad contumaciam, ad iram, ad amaritudinem et despectionem, ad susurationem, ad murmurium, ad gulam, atque ad ornatum vestium sumus illecti: et ut breviter cuncta perstringamus, ea per quæ sancti cœlestia consecuti sunt regna, id est tribulationes, persecutiones,

B adversitates, angustias, passiones, contumelias, humilitatem, subjectionem, paupertatem odio habentes; quæ nostra sunt, non quæ alterius quærentes; falsos honores appetentes, ac per hoc invicem invidentes, invicem mordentes; quidquid ad præsens delectat, quidquid dulcedinis, tota mente requirimus, nescio per quod aliud iter, fallente nos visu interiore, a sanctorum calle deviantes, ad vitam nos posse pervenire confidimus. Ait enim Dominus: *Arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui intrant per eam* (Matt. 7, 141; Act. xiv, 21). Apostolus vero dixit: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei* (Rom. viii, 17). Et iterum: *Si non compatimur, nec conregnabimus* (II Tim. ii, 12); et,

C *qui legitime certaverit* (Ibid. 5). Eia, monachi nostri, quid ad hæc dicturi sumus? aut (quod enim nefas est) Scripturam mendacem, aut nosmetipsos mendaces veraciter appellabimus. Sine via enim tendentibus labor est itineris, non profectus. Aut forte decepti dicere poterimus (ut secundum miseriam nostram loquar) Dominum dixisse: *Beati qui induti sunt cappa, vel qui usque in horam nonnam jejunt? nequaquam; dixit autem de his qui falsam religionem prætendunt: Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* (Matth. v, 3). De illis autem, qui beati futuri sunt, ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*, etc. Intendamus qui hæc abhorremus, quibus modis in Scriptura detestantur ea quæ nunc sequi videmur. Scriptum namque est: *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam* (Jac. iv, 6); et, *Qui detrahit fratri, eradicabitur* (Ibid. 11); et, *Neque maledici regnum Dei possidebunt* (I Cor. vi, 10); et, *Perdet eos qui loquuntur mendacium* (Psal. v, 7); et, *Cecidit accusator fratrum non*

^a En locus manifestus de Purgatorio, de quo Gregorius Magnus lib. iv Dial., cap. 39, et alii.

^b Taton successit Ato, quem una cum Optato abbate Casinate Stephanus papa II ad levandum Aristinifum direxisse memoratur. Lege Anastasium Bibliothecarium.

^c Pia sane impudentia. Paulo enim minus posteris interest majorum agnoscere vitia quam virtutes: et criminum alicunorum pudor, sequacibus cautio est

et inchoata correctio. Eodem animo impulsus erat chronographus Trudonianus, qui idcirco in historia monasterii sui majorum virtutes expressit simul et vitia, ut dum probitas seu improbitas singulorum legeretur, probi priorum exemplo accensi in melius et melius semper proficiant; improbi imaginata vitia sua confusi, a malis operibus suis saltem resipiscant.

strorum (Apoc. xii, 10); et, *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio* (Math. v, 22); et, *Vae qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt* (Ibid. xviii, 6). Tot enim mortibus digni sumus, quot his malis exemplis scandalizamus. Sed nos, o dilectissimi fratres, superiorum pauperum, quorum mentionem feci, exempla attendamus, ne in vacuum currere videamur: omni nisu, omni conamine, omni virtute desudemus, ut ab his quæ dixi præcipitiis educti, per iter sanctorum incedere valeamus. Si enim unum in nobis bonum perfecte adesset, tot enumerata mala nequaquam inessent. Et quod est hoc bonum, nisi mandatum novum? *Mandatum novum*, inquit Dominus, *do vobis, ut diligatis invicem* (Joan. xiii, 34); et, *In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem. Qui enim diligit, ait Apostolus, legem implevit* (Rom. xiii, 8); et, *Plenitudo legis est dilectio* (Ibid. 10). Ego autem dico quia qui fratrem diligit, nequaquam detrahit, sed corrigit; qui vero detrahit, non diligit: qui autem non diligit, docente Joanne, manet in morte (I Joan. iii, 14). Si, inquam, radix hujus dilectionis esset in nobis, omnia virtutum

A poma maturescerent; quia vero deest, in flore vana nescunt.

19. Sed quia inducias ad corrigendum hujus temporis a pio Redemptore accepimus, agamus ut iam melius proficiamus. Non enim sufficit patrias, divitias parentesque reliquisse, nisi nosmetipsos mortificemus. Diem ergo mortis quotidie attendamus, et in æternum non peccabimus; passiones Domini inspiciamus, et de præsentibus injuriis non dolebimus: sicque hujus exilii iter pergamus, ut egredientes de corpore, angelum lucis inveniamus, per quem defensi ab accusatore, illuc perveniamus ubi Deum cuncti cum angelis sine fine laudemus, ubi jam nullus erit metus mortis, nullus mæror, nullus dolor, nulla amaritudo, nulla tenebrarum caligo; sed dies æterna, dies beata: in qua qui inventi fuerint, luce solis non egebunt, qui ab ipso Agno illuminati, sicut sol in regno Patris fulgebunt, ubi semper beati, semper gaudentes, semper lætantes, semperque erunt cum Christo sine fine regnantes; ubi charitas in singulis regnabit, et Deus omnium in omnibus erit, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

SERGIUS I.			
<i>Notitia historica.</i>		9	
<i>EPISTOLA ad Ceolfridum abbatem.</i>		33	
JOANNES VI.			
<i>Notitia historica.</i>		33	
<i>CAUSA WILFRIDIANA.</i>		41	
<i>Antonii Pagi observationes.</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>Monumenta contemporanea.</i>		45	
JOANNES VII.			
<i>Notitia in Joannem.</i>		52	
<i>EPISTOLA ad Ethelredum regem Merciorum.</i>		59	
<i>EPISTOLA ALTERA, ad episcopos Britanniarum.</i>		65	
S. ALDHELMUS.			
<i>VITA S. Aldhelmi, Faricio auctore.</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>CAPUT PRIMUM. — Familia regis, studia, monachatus, et abbatis munus.</i>		65	
<i>CAP. II. — Acta Romæ; libri ab Aldhelmo scripti.</i>		68	
<i>CAP. III. — Miracula patrata, episcopatus, obitus, sepultura.</i>		71	
<i>CAP. IV. — Corpus S. Aldhelmi elevatum, et a sancto Dunstano in tumulo lapideo collocatum. Persecutio Danica. Miracula facta.</i>		73	
<i>CAP. V. — Energumenus, contractus et cæcus sanatus.</i>		79	
<i>Alia VITA S. Aldhelmi, e Capgravii Legendis novis Angliæ.</i>		83	
<i>EXCERPTA de S. Aldhelmo.</i>		85	
<i>EPISTOLÆ S. Aldhelmi.</i>		87	
<i>EPISTOLA PRIMA (Aldhelmi ad Geruntium).</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPIST. II (ejusdem ad Osgitham sororem).</i>		92	
<i>EPIST. III (ejusdem ad Eadfridum).</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPIST. IV (ejusdem ad Heddam episcopum).</i>		95	
<i>EPIST. V (Anonymi cujusdam Scoti ad Aldhelmu).</i>		96	
<i>EPIST. VI (Ethelwaldi ad Aldhelmu).</i>		97	
<i>EPIST. VII (Aldhelmi ad Adrianu).</i>		99	
<i>EPIST. VIII (Cellani Aldhelmo).</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPIST. IX (Aldhelmi ad Cellanu).</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPIST. X (Aldhelmi ad Ethelwaldu).</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPIST. XI (ejusdem ad clerum Wilfridi episcopi).</i>		100	
<i>EPIST. XII (ejusdem ad Winbertu).</i>		101	
<i>EPIST. XIII (ejusdem ad Wilfridu).</i>		101	
<i>EPIST. XIV (ejusdem ad omnes congregationes sub ejus regimine constitutas).</i>		102	
<i>TRACTATUS de Laudibus virginittis.</i>		103	
<i>LIBER de Septenario et de Metris.</i>		161	
<i>POEMATA.</i>		237	
<i>POEMA de Laudibus virginum.</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>POEMA de Octo principalibus vitiis.</i>		281	
<i>POEMA de Basilica ædificata a Bugge, filia regis Angliæ.</i>		289	
<i>POEMA de Aris B. Mariz et duodecim apostolis dedicatis.</i>		291	
<i>VERSUS in honorem apostolorum.</i>		297	
<i>FRAGMENTUM de Die judicii.</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>EPISTOLA anonymi ad sororem anonymam.</i>		299	
<i>DIPLOMATA quædam S. Aldhelmi.</i>		309	
CONSTANTINUS PAPA.			
<i>Notitia historica.</i>		315	
<i>EPISTOLÆ.</i>		338	
<i>EPISTOLA PRIMA (Constantini ad Brithwaldu). — De visione Egwini, de concilio habendo, de cœnobio constituendo.</i>	<i>Ibid.</i>		
<i>CHARTA Kenredi et Offa regum.</i>		336	
<i>EPIST. II (ejusdem ad eundem). — Monasterium ab Egwino conditum sub ejus potestate ita constituit, ut quædam tamen illi jura asserat.</i>		338	
<i>CHARTA Egwini episcopi Wigornensium.</i>		340	
<i>EPIST. III (Joannis episc. Constantinopolitani ad Constantinu). — Propter ea quæ, tempore tyrannidis Barizæ, nota sunt adversus sanctam et œcumenicam sextam synodu.</i>		341	
CEOLFRIDUS.			
<i>Notitia historica.</i>		347	
<i>EPISTOLA ad Naitanu, regem Pictorum.</i>		349	
FELIX.			
<i>Notitia historica.</i>		357	
<i>PROLOGUS ad sermones S. Petri Chrysologi.</i>		359	
BENEDICTUS CRISPUS.			
<i>Notitia historica.</i>		361	